ROZTWARZAĆ (*15*) *vb impf*

roztwarzać (*14*), **rozstwarzać** (*1*); roztwarzać : rozstwarzać *GlabGad* (*2*:*1*).

roz- (*7*), roſ- (*7*).

o *jasne*, *w formach osobowych i part pierwsze* a *pochylone*.

praes 1 sg roztwårzåm (*2*). ◊ *3 sg* roztwårzå (*6*). ◊ *3 pl* roztwårzają (*4*). ◊ *praet 3 sg f* roztwårzała (*1*). ◊ *imp 2 sg* roztwårzåj (*1*). ◊ *part praes act* roztwårzając (*1*).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI* (*jeden z niżej notowanych przykładów*) *i XVIII w. s.v. roztworzyć*.

1. *Mieszać coś gęstszego lub bardziej nasyconego z rzadszym lub mniej nasyconym*; *diluere Mącz*, *Cn*; *infutare*, *miscere*, *temperare Cn* [*w tym*: *co* (*7*)] (*10*) : **[**Roztwarzam/ Diluo, misceo, subigo, depso, macero.*Volck* Yyyv.**]**

a. *O płynach*: *rozcieńczać*, *rozrzedzać* (*7*) : Diluo, Rozcziniam/ pomywam/ roztwarzam. *Mącz* 199d.

roztwarzać czym (*4*): A kto dobre dobrym roztwarza/ rad ſye czyſtego nápija y ieſſcze powtarza. *March*1 A3 [*idem*] *March*[3] V; Thy ćieplice tak ſą ćiepłe iż y ptáká oparzy y omknie iáko w vkropie/ y wieprzá áż ie wodámi innemi roſtwarzáią. *BielKron* 286v; *SienLek* 56v.

α. *O winie* (*1*) :

Zwrot: »wino roztwarzać« (*1*): Luter, vas quo vinum diluitur, Nieyákie naczinie którym wino roſtwarzáyą/ to yeſt wody przileważą. *Mącz* 200d.

β. *O treści żołądka lub jelit*: *rozluźniać* (*1*) :

Szereg: »laksować, to jest roztwarzać« (*1*): A tak kapuſta iż ma moc rozpuſzczżaiączą przeto żołądek laxuie to ieſt roztwarza y potrawy w nim będące *GlabGad* I3.

b. *O substancjach suchych*: *rozmaczać*, *zmiękczać* [*czym*] (*3*) : Táko też y rzeczy ſuchych pożyway miernie/ á pićim ie hoynieyſzym roſtwarzay *SienLek* 5v, 65v, 102v.

2. *Zmniejszać intensywność*, *łagodzić*, *uśmierzać* [*co*] (*1*) : Acz z rádośćią y nádźieią zmieſzána byłá żáłość oná/ y ochotá ią poſłuſzeńſtwá/ ku temu ktory go dał/ roſtwarzáłá. *SkarKaz* 45a.

[*W przeciwstawieniu*: »ostrzyć ... roztwarzać«: Tákowe drzewo [*cierniste*] może być odmieniono/ gdy mu doda doſtátek pokármu wilgotnego á tłuſtego/ ktory nie dopuſzcża śię oſtrzyć ćiepłu w nim przyrodzonemu/ ále roztwarza ie. *Cresc 1571* 132.**]**

3. *Powodować pod wpływem ciepła zwiększenie rozmiarów*, *powiększać* [*co*] (*3*) :

Szereg: »rozstwarzać a więtsze czynić« (*1*): Cżemu niewiaſti krotſze y mnieyſze pierſi maią niż otroci. (–) Ieſt to dla więtſzego ciepła w otrokach panuiącego, ktore cżłonki wierchnie rozſtwarza á więtſze cżini y mocnieyſze *GlabGad* D5v.

a. *O narządach wewnętrznych*: *odkurczać* (*2*) : Cżemu ſerce vſtawno ſie chwieie wciele. (–) Bowiem ſie w nim rodzi z iego gorączoſci duch ktori ieſt ſubtilnieyſzi niż wiatr, także on mnożąc ſie vſthawno ſzuka mieſtcza ſzyrſzego w poſrzodku ſercza roztwarzaiąc ie y podnoſząc. *GlabGad* E3.

Szereg: »odmiękczać i roztwarzać« (*1*): [*łaźnia szkodzi ciężarnym*] Naprzod iż łaznia/ ciepłem á gorączem ſwym zapala dychanie. Drugie iż żyły płod trzymaiącze: odmiękcża y roztwarza *FalZioł* V 30v.

******* *Bez wystarczającego kontekstu* (*1*) : Tempero, Vśmiérzam/ vmnieyſzam/ roſtwarzam/ mierno czinię/ mieſzam. *Mącz* 443a.

Synonimy: **1**. *rozdziaławać*, *rozmiękczać*, *rozpuszczać*, *rozrzadzać*, *rozsycać*.

Formacje współrdzenne cf TWORZYĆ.

Cf **ROZTWARZANY**

RS